

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยนี้ชี้ให้เห็นปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่เน้นผลผลิตเพียงด้านเดียว ทำให้แบบแผน วัฒนธรรมทางสังคม ความรู้ ความเข้าใจและจิตสำนึกสาธารณะต่อชุมชน ได้รับผลกระทบในรูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่ช่วงบุกเบิก ช่วงการขยายตัว ช่วงการปรับเปลี่ยนและช่วงการสร้างเครือข่าย ในเขตจังหวัดระยอง ใน 3 พื้นที่ คือ ชุมชนบ้านแลง ชุมชนบ้านแก่ง และชุมชนบ้านตะพง เป็นชุมชนห่างไกลจากระบบชลประทานและเป็นชุมชนที่มีปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมาตั้งแต่ต้น ได้อธิบายกรอบการทำวิจัย ตามเงื่อนไขและปัจจัยในแต่ละชุมชน ดังนี้

5.1.1 ชุมชนบ้านแลง

ชุมชนบ้านแลงประสบปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติใน 3 ด้าน คือ ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ดิน ปัญหาเกี่ยวกับการใช้น้ำ ปัญหาเกี่ยวกับการตัดไม้ทำลายป่า ปัญหาทั้งหมดแบ่ง 4 ช่วง คือ

ช่วงบุกเบิก : ชุมชนบ้านแลงเป็นชุมชนที่ขาดความเจริญ ไม่มีความผูกพันกับอำนาจรัฐพึ่งตนเอง ขาดระเบียบ รัฐไม่ได้ควบคุม ระบบนิเวศน์มีความอุดมสมบูรณ์ ขาดความรู้ ขาดความเข้าใจในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ และอยู่นอกเขตชลประทาน

ช่วงขยายตัว : ชุมชนบ้านแลงมีประชากรที่อพยพเข้าไปจับจองพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น มีการแผ้วถางพง ถางป่า เผาป่า จนเกิดปัญหาการทำลายป่าต้นน้ำ

ช่วงปรับเปลี่ยน : ชุมชนบ้านแลงใช้ชีวิตแบบทุนนิยม แลกเปลี่ยนสินค้าและบริการเพิ่มมากขึ้น ส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยเคมี เร่งผลผลิตออกสู่ตลาดให้ได้มากที่สุด

ช่วงสร้างเครือข่าย : ชุมชนบ้านแลงได้ดูแลป่าไม้ของชุมชนตนเองด้วยการปลูกสำนึกชุมชนให้ลุกขึ้นมาดูแล ปกป้อง คุ้มครองป่าให้รอดพ้นจากการบุกรุกพื้นที่สาธารณะเพื่อประโยชน์ของชุมชน แต่ขาดผู้นำรุ่นใหม่ ๆ ของการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกลุ่มอื่น ๆ ในเขตพื้นที่เดียวกัน

5.1.2 ชุมชนบ้านแก่ง

ชุมชนบ้านแก่งประสบปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่ 3 ปัญหาหลักคือ ปัญหาการใช้ที่ดิน ปัญหาการใช้น้ำ และปัญหาการทำลายป่าไม้ ซึ่งจะได้กล่าวในแต่ละช่วงของปัญหาดังนี้

ช่วงบุกเบิก : ชุมชนบ้านแก่งมีการตัดไม้ ทำลายป่า บุกรุกป่า ตัดไม้มาทำฟืน เผาถ่าน สร้างบ้าน โดยขาดความรู้ ขาดความเข้าใจในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ ขาดระเบียบกฎเกณฑ์ใช้ชีวิตอย่างอิสระ

ช่วงขยายตัว : ความต้องการพื้นที่ทำกินก็เพิ่มขึ้น มีการอพยพเข้ามาจับจองพื้นที่ทำกินด้วยการเผาป่าเพื่อทำการเกษตร เบื้องต้นเป็นเกษตรเชิงเดี่ยว เช่น มันสำปะหลัง อ้อย เป็นต้น

ช่วงปรับเปลี่ยน : ชุมชนบ้านแก่งใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมี ในการเพาะปลูก การเกษตรเป็นแบบอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจ ทำให้ดินเปรี้ยว ดินเค็ม ผลผลิตไม่ได้ผลเหมือนเดิม ราคาตกต่ำลง ยังมีค่านิยมการขายที่ดินให้กับนายทุนเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

ช่วงสร้างเครือข่าย : ประชาชนไม่ได้ให้ความสนใจการสร้างเครือข่ายในการดูแลดิน ดูแลน้ำ และดูแลป่าไม้อันเป็นป่าต้นน้ำ แม้กับคนในชุมชนเดียวกันหรือกับชุมชนใกล้เคียง

5.1.3 ชุมชนบ้านตะพง

ชุมชนบ้านตะพงประสบปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจากฝีมือตนเอง และกลุ่มอพยพเข้ามาจับจองพื้นที่ทำกิน และปัญหาโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ใกล้ชุมชน

ปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนบ้านตะพงมีอยู่ 3 ปัญหาหลักคือ ปัญหาการใช้ที่ดิน ปัญหาการใช้น้ำ และปัญหาการทำลายป่าไม้ ซึ่งพอสรุปในแต่ละช่วงได้ดังนี้

ช่วงบุกเบิก : ชุมชนบ้านตะพงขาดความรู้ความเข้าใจ ไม่ดูแลรักษา ไม่นุรักษ์และไม่ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ไม่เคารพกฎเกณฑ์ ชุมชนใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ นิยมปลูกพืชเชิงเดี่ยวทำให้ดินขาดความอุดมสมบูรณ์

ช่วงขยายตัว : ชุมชนบ้านตะพงประชากรเพิ่มอย่างรวดเร็ว ความต้องการที่ทำกินและที่อยู่อาศัยก็เพิ่มขึ้น ทั้งปัจจัยภายใน คือ ประชากรในชุมชนแต่งงานและปัจจัยภายนอกคือประชากรที่อพยพเข้ามาอยู่อาศัยด้วยวิธีการจับจองพื้นที่ทำกินในพื้นที่ที่รกร้างที่รัฐดูแลไม่ทั่วถึง อีกทั้งในปี พ.ศ. 2518 รัฐบาลโดยการนำของนายกรัฐมนตรีนม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมทย์ ได้มีนโยบายปิดป่าเปิดโอกาสให้ประชาชนที่ต้องการที่ทำกินเข้าไปจับจองพื้นที่กันอย่างหนาแน่น ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของนโยบายของรัฐบาล

ช่วงปรับเปลี่ยน : ชุมชนบ้านตะพงมีการปรับตัว จากเกษตรเพื่อยังชีพมาเป็นระบบทุนนิยม เกิดการแข่งขันเพิ่มผลผลิตใช้ปุ๋ยเคมี: เร่งราก เร่งดอก เร่งผล ผลิตรันทั้งปี

ช่วงสร้างเครือข่าย : ชุมชนบ้านตะพงขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ไม่มีระบบเครือข่ายในการที่จะช่วยกันสอดส่องดูแลทรัพยากรธรรมชาติให้มีความอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน

5.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป

1. ศึกษาปัจจัยที่เป็นแรงกระตุ้นจิตสำนึกของชุมชนที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติ
2. ปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมในรูปแบบใด
3. องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายดูแลทรัพยากรธรรมชาติได้หรือไม่